

WSPÓLNOTY EUROPEJSKIE - KRAJE TRZECIE

Adam A. Ambroziak

OBYWATELE EUROPY O (PRAWIE) WSPÓLNEJ EUROPIE¹

W poprzednim numerze Biuletynu przedstawiliśmy opinie obywateli państw Europy Środkowej i Wschodniej (EŚW) o zmianach społeczno-gospodarczych zachodzących w ich krajach. Ponieważ transformacji systemowej towarzyszy integracja powyższych państw z Unią Europejską warto poświęcić uwagę poglądom ich obywateli na temat zacieśniania stosunków z tym ugrupowaniem integracyjnym.

W pierwszej kolejności przeanalizowano wypowiedzi dotyczące wizerunku Unii Europejskiej w oczach obywateli państw aspirujących do członkostwa, oraz krajów - beneficjentów pomocy finansowej z UE (por. tablice 1 i 2).

Tablica 1.
Opinia respondentów z państw EŚW nt. wizerunku Unii Europejskiej (%)

	pozytywna	negatywna	brak opinii
Czechy	26	36	7
Polska	46	19	5
Słowacja	31	35	6
Węgry	30	28	9
Litwa	23	31	13
Łotwa	35	29	11
Estonia	30	35	8
Albania	64	12	3
Bułgaria	27	15	8
Rumunia	50	18	5
Słowenia	35	36	13
Macedonia	40	12	10
Chorwacja	37	30	13
Armenia	52	26	5
Białoruś	34	23	7
Gruzja	16	8	5
Rosja	31	20	7
Kazachstan	40	16	3
Ukraina	23	14	3

Wśród państw, które "stoją" jako pierwsze w kolejce do członkostwa w Unii jedynie w Polsce odnotowano prawie 50% osób pozytywnie mówiących o tym ugrupowaniu, a tylko 19% negatywnie. W pozostałych krajach Grupy Wyszehradzkiej, jak i w państwach

¹ Na podstawie: Central and Eastern Eurobarometer, Public Opinion and the European Union (19 Countries' Survey), European Commission, DG XI, 1995 Brussels. W badaniu przeprowadzonym w 1995 r. uwzględniono 19 krajów zainteresowanych integracją z Unią Europejską.

bałtyckich (oprócz Łotwy), odnotowano więcej odpowiedzi negatywnych niż pozytywnych na ten temat. W zasadzie obywatele wszystkich państw słabiej rozwiniętych, począwszy od Albanii, przez Rumunię, Bułgarię po państwa WNP, w większości pozytywnie oceniają wizerunek Unii Europejskiej. Może być to bezpośrednio związane zarówno z otrzymywaną pomocą techniczną i finansową, jak też z wyobrażeniem o zamożności Europy Zachodniej. Taka interpretacja tłumaczyłaby jednocześnie stosunkowo wysoki odsetek negatywnych wypowiedzi w Czechach, Słowacji oraz niewielką przewagę pozytywnych opinii na Węgrzech, gdzie mieszkańcy są nieco "bliżej" zachodnioeuropejskiego dobrobytu i w innych kategoriach oceniają Unię Europejską.

Tablica 2.
Przyczyny wyrażenia pozytywnych opinii nt. Unii Europejskiej przez respondentów z państw-sygnatariuszy Układów Europejskich (%)

wsparcie gospodarcze	14
ogólnie rozwój dzięki UE	10
lepszą przyszłość w UE	7
współpraca gospodarcza	6
otwarcie granic	5
gospodarka UE/pomoc finansowa	4
bezpieczeństwo, pokój, stabilność	4
demokracja i prawa człowieka	2
inne	1
brak przyczyn	3

Pozytywne opinie o UE są deklarowane, jak się wydaje, wyłącznie ze względów czysto ekonomicznych, tj. przede wszystkim z uwagi na możliwość korzystania z oferowanej pomocy finansowej (18% badanych). Również prawie 18% respondentów uznało, iż dzięki UE jest szansa na lepszą przyszłość i szybszy rozwój gospodarczy. Na możliwość korzystania z dobrodziejstw demokracji i ustabilizowanie sytuacji politycznej swojego państwa zwracał uwagę zaledwie co szesnasty respondent.

Tablica 3.
Przyczyny negatywnych ocen nt. Unii Europejskiej wśród respondentów z państw-sygnatariuszy Układów Europejskich (%)

ekonomiczna zapaść, wykorzystania	14
brak efektów	10
utrata suwerenności	7
kraj nie jest gotowy	6
mylne informacje	5
inne	3

Negatywne opinie o Unii Europejskiej były formułowane przez osoby, które przede wszystkim obawiają się zdominowania ich kraju przez silniejszego partnera gospodarczego i politycznego. Grupa osób, która negatywnie oceniała Unię wspomniała również o utracie suwerenności swego państwa po uzyskaniu statusu członka UE.

Po zakończeniu negocjacji traktaty o członkostwie w Unii muszą być ratyfikowane przez parlamenty państw członkowskich UE, jak i krajów aplikujących. W większości państw Europy Środkowej i Wschodniej będą również przeprowadzane referenda w tej sprawie. Stąd też warto przeanalizować ich wyniki, jeśli odbyłyby się one pod koniec 1995 roku.

Tablica 4.
Opinia respondentów z państw EŚW nt. przystąpienia ich krajów do Unii Europejskiej (wersja 1) (%)

	pozytywna	negatywna	brak opinii
Czechy	43	23	11
Polska	68	14	5
Słowacja	48	20	6
Węgry	46	19	12
Litwa	42	25	7
Łotwa	47	26	12
Estonia	44	30	14
Bułgaria	50	14	8
Rumunia	70	12	2
Słowenia	53	17	14

Z państw, które najprawdopodobniej będą jako pierwsze negocjowały członkostwo w Unii Europejskiej (Polska, Węgry, Czechy, Słowacja), a ich społeczeństwa będą miały możliwość wyrażenia swojej opinii o akcesji do UE, jedynie w Polsce odsetek badanych opowiadających się za przystąpieniem do tego ugrupowania przekroczył 50%. Oznacza to, iż jedynie Polacy zaakceptowaliby traktat o członkostwie, a pozostałe trzy kraje nie. Podobnie jest w przypadku państw bałtyckich oraz pozostałych państw europejskich aplikujących do członkostwa w UE. Z tej ostatniej grupy jedynie w Rumunii odnotowano ponad 50% pozytywnych opinii o członkostwie tego kraju w UE. Warto przy okazji zwrócić uwagę na stosunkowo duży odsetek osób jeszcze niezdecydowanych, które nie potrafiłyby podjąć prawdopodobnie żadnej decyzji, jeśli referendum odbyłoby się pod koniec ubiegłego roku.

Matematycy i statystycy często powtarzają bardzo dobrze znaną sentencję, iż statystyka pokazuje to, co chcemy zobaczyć, lub przekazać czytelnikowi. Tablica 5 została sporządzona na podstawie tych samych danych statystycznych co tablica 4, lecz uwzględniono w niej wyłącznie jednoznaczne wypowiedzi respondentów (czyli te, które będą rzeczywiście miały wpływ na wynik referendum).

Tablica 5.
Opinia respondentów z państw EŚW nt. przystąpienia ich krajów do Unii Europejskiej (wersja 2) (%)

	pozytywna	negatywna
Czechy	65	35
Polska	83	17
Słowacja	71	29
Węgry	71	29
Litwa	63	37
Łotwa	64	36
Estonia	59	41
Bułgaria	78	22
Rumunia	85	15
Słowenia	76	24

Wersja 2 wykresu obrazującego zachowanie się mieszkańców państw Europy Środkowej i Wschodniej (tablica 5) całkowicie odmiennie prezentuje te same dane. Na tej podstawie można stwierdzić, iż gdyby referendum o członkostwo w Unii Europejskiej odbyło się w ostatnich miesiącach 1995 r. to społeczeństwa wszystkich państw aplikujących popartyby w referendum dążenia władz tych krajów.

Największe poparcie uzyskaliby zwolennicy integracji z UE w Polsce i Rumunii, jednak i w pozostałych krajach odsetek głosujących na "tak" dla integracji przekroczyłby 60%.

Przystąpienie krajów Europy Środkowej i Wschodniej do struktur zachodnioeuropejskich jest decyzją polityczną. W tym kontekście należałoby także przeanalizować potencjalne wyniki referendum w sprawie członkostwa powyższych państw w Pakcie Północnoatlantyckim (NATO). Ma to szczególne znaczenie również w związku z wypowiedziami polityków zachodnich, którzy przytaczają już nawet daty rozszerzenia NATO o nowe państwa z regionu EŚW.

Tablica 6.
Opinia respondentów z państw EŚW nt. przystąpienia ich krajów do NATO (%)

	pozytywna	negatywna
Czechy	33	23
Polska	69	12
Słowacja	30	26
Węgry	32	22
Litwa	38	23
Łotwa	34	29
Estonia	47	29
Bułgaria	30	14
Rumunia	64	12
Słowenia	44	16

Podobnie jak w przypadku akcesji do UE, również przystąpienie do NATO zostałyby zaakceptowane przez obywateli krajów aplikujących. Na uwagę jednak zasługuje jeszcze większe zróżnicowanie opinii na ten temat (tablica 6).

Wśród państw Grupy Wyszehradzkiej, jedynie w Polsce respondenci zadeklarowali ponad 80% poparcia dla członkostwa w NATO. W pozostałych państwach mapy poparcia dla idei integracji z UE i Paktem Północnoatlantyckim pokrywają się, co oznacza, iż mieszkańcy poszczególnych krajów w podobnym stopniu akceptują wejście do UE, jak i członkostwo w NATO.

Wracając jednak do samej Unii i integracji z tym ugrupowaniem należy przywrócić się bliżej ocenie kosztów i strat związanych z obecną współpracą państw EŚW z Unią Europejską (por. tablica 7).

Tablica 7.
Opinia respondentów z EŚW nt. uzyskiwanych korzyści ze współpracy z Unią Europejską (%)

	państwo	obie strony	Unia Europejska
Czechy	13	39	22
Polska	16	41	22
Słowacja	13	44	20
Węgry	21	37	16
Litwa	37	28	9
Łotwa	31	24	20
Estonia	33	32	18
Albania	58	22	9
Bułgaria	17	35	10
Rumunia	16	58	8
Słowenia	19	37	30
Macedonia	36	27	14
Chorwacja	19	44	14
Armenia	33	34	23
Białoruś	13	25	34
Gruzja	26	30	10
Rosja	7	25	37
Kazachstan	13	33	28
Ukraina	16	32	14

Tablica 7 pokazuje, że większość respondentów uznała, iż bliskie kontakty ich państw z Unią Europejską są korzystne dla obu stron. Tak odpowiedziała znaczna większość obywateli państw Grupy Wyszehradzkiej, Bułgarii, Rumunii oraz Chorwacji. Tylko Albańczycy oraz respondenci z krajów bałtyckich ocenili, iż wyłącznie ich kraje korzystają z możliwości współpracy z UE, a nie obie strony.

Największy odsetek osób uważających, iż to właśnie Unia korzysta ze współpracy z ich państwami odnotowano w krajach byłego ZSRR (Białoruś, Rosja). Warto podkreślić, iż te wypowiedzi pokrywają się z negatywnymi opiniami o ogólnym wizerunku Unii Europejskiej.

Tablica 8.
Opinia nt. potencjalnych beneficjentów współpracy państw EŚW z UE (%)

	beneficjenci	„przegranii”	brak opinii
prywatne przedsiębiorstwa	62	7	5
system edukacyjny	49	10	10
siły zbrojne	48	8	9
opieka socjalna i zdrowotna	47	11	11
urzędnicy administracji państwowej	38	13	15
przedsiębiorstwa państwowe	38	26	7
robotnicy	34	25	13
rolnicy	32	33	8
grupy o niskich dochodach	28	23	16

Jedynie w przypadku bilansu zysków i strat dla rolników wypowiedzi badanych były podzielone, gdyż jedna trzecia respondentów uważała, iż to właśnie ta grupa zawodowa straci najbardziej, a jednocześnie taki sam odsetek badanych uważał całkiem odwrotnie.

Podsumowując przedstawione wyniki badań opinii publicznej przeprowadzonych wśród obywateli państw Europy Środkowej i Wschodniej należy stwierdzić, iż poziom znajomości tematyki związanej z integracją jest coraz większy. Coraz mniejszy odsetek osób nie ma wyrobionego własnego zdania o problemach polityczno-gospodarczych, co wynika nie tylko z dobrej informacji ze strony mediów, ale również z uczenia się społeczeństw jak funkcjonować w nowych strukturach demokratycznych i rynkowych.

Na uwagę zasługuje jednak fakt, iż **poparcie społeczne dla reform polityczno-gospodarczych, jak również dla idei integracji ze strukturami zachodnio-europejskimi stale maleje w prawie wszystkich państwach Europy Środkowej i Wschodniej. Jedynym "prymusem" w tej dziedzinie jest społeczeństwo Polskie,** które po okresie negatywnych opinii w latach 1992-1994, obecnie zaczęło bardzo pozytywnie i jednoznacznie popierać dążenia integracyjne Polski z UE i NATO. Może to wynikać z jednej strony z widocznych efektów realizacji Układu Europejskiego, a z drugiej strony z lepszej znajomości problematyki wspólnotowej i rzeczywistej oceny możliwości, jakie przyniesie ze sobą przystąpienie do wspólnego rynku. □